

KURENDA

KURJI DIECEZJALNEJ WILEŃSKIEJ.

Acta Apostolicae Sedis.

I.

SUPREMA SACRA CONGREGATIO S. OFFICII.

Litterae, locorum Ordinariis datae, super ieiunio eucharistico ante Missam.

Illme ac Revme Domine,

Optime novit Amplitudo Tua qua diligentissima cura legem ecclesiam ieiunii eucharistici, praesertim quod attinet ad sacerdotes sacrosanctum Missae sacrificium celebraturos, Sancta haec Apostolica Sedes semper tuita sit; nec dubitandum quin et in posterum eius observantia generatim urgeri debeat. Sed ne forte ex lege ecclesiastica qua reali Corpori Christi debitum praestatur obsequium, Corpus Christi mysticum seu animarum salus detrimentum capiat, Suprema haec Sacra Congregatio Sancti Officii, ex animo perpendens multitudinem officiorum quibus sac erdotes diebus festis incumbere debent ad commissum sibi gregem salutari pabulo enutriendum; et quod ob cleri penuriam multi ex eis Sanctae Missae celebrationem iterare coguntur; idque non raro in locis longe dissitis, aditu difficilibus, inclementi aeris temperie divexatis, vel in aliis contrariis rerum et locorum adiunctis; decrevit in certis casibus et sub determinatis conditionibus eandem ieiunii legem per opportunas dispensationes aliqua ex parte mitigare.

Quoties igitur sacerdotes, iuxta can. 806, 2, Missam eodem die iterare aut etiam tardiore hora ad Sacrum Altare accedere necesse habeant; siquidem sine gravi damno ieiunii eucharistici legem, vel infirmiae valetudinis causa, vel propter nimium sacri ministerii laborem, aliasve rationabiles causas, ad rigorem servare nequeant; Supremae huic Congregationi locorum Ordinarii, omnibus rerum adiunctis diligenter expositis, recurrere poterunt. Quae pro diversitate casuum (sive cum singulis Ipsamet dispensando, sive, quando vera ac probata necessitas id omnino suadeat, habituales quoque facultates ipsis Ordinariis tribuendo) opportune providebit. Quae quidem facultates pro casibus urgentioribus, in quibus tempus non suppetat recurrendi ad S. Sedem, iam ex nunc Amplitudini Tuae conceduntur, per Te ipsum, graviter onerata conscientia, exercendas: hisce ta-

men sub conditionibus, ut nonnisi aliquid per modum potus, exclusis inebriantibus, sumere permittatur; efficaciter scandalum removeatur; ac quamprimum S. Sedes de concessa dispensatione certior fiat.

Gravissimae demum huius legis relaxationem solum concedendam esse scias, quum spirituale fidelium bonum id exigit, non vero ob privatam ipsius sacerdotis devotionem aut utilitatem.

Haec ad pastorale Tibi ministerium facilius utiliusque reddendum, probante Ssmo Domino Nostro Pio PP. XI, decreta, dum libens tecum communico fausta quoque ac felicia Tibi adprecor a Domino.

Romae, ex aedibus Sancti Officii, 22 martii 1923.

R. Card. Merry del Val, Secretarius.

II.

MONITUM AD LOCORUM ORDINARIOS.

Accidit non infrequenter ut scriptores, etiam qui ut boni catholici vulgo habentur, in foliis quotidianis vel periodicis laudent, magnificent, adprobent libros, scripta, picturas, sculpturas aliave id genus ingenii et artis opera catholicae doctrinae seu christiano sensui contraria, quandoque etiam a Sancta Sede expresse reprobata.

Quam grave inde, si Pastores animarum haec inobservata et impunita relinquant, fidelium scandalum cum fidei morumque detrimento oriri possit, facile intelligitur. Quod ne fiat Suprema hae S. Congregatio S. Officii, adprobante Ssmo D. N. Pio Pp. XI, locorum Ordinarios admonendos censet, ut pro eorum munere erga scriptores huiusmodi, si quos forte inter proprios subditos adesse compererint (praecique si de clero seu saeculari seu regulari), sive per se sive adhibita quoque Consiliorum vigilantiae cooperatione, non omittant quas efficaciores in Domino iudicaverint, nulla interiecta mora, providentias adhibere.

Romae, ex aedibus S. Officii, 15 martii 1923.

R. Card. Merry del Val, Secretarius.

NUNTIATURA APOSTOLICA
POLONIAE
N. 4281.

Varsaviae, die 10 Februarii 1923.

Petitum fuit a S. C. „Pro Religiosis“ utrum monialibus clausura impeditis quominus extra monasteriorum claustra versari possint, saltem e monasteriis egredi causa voti dandi, in electionibus politicis liceret.

S. Congregatio, audito Sanctissimo, die 30 Januarii currentis anni, haec respondendum censuit:

„Moniales vel Religiosae, quae clausuram continuam observant, se absteineant. Quoad Religiosas vero seu sorores, quae e domo egredi solent, remittitur iudicio Episcopi an conveniat, attentis loci et personarum circumstantiis“.

Dum haec ex mandato eiusdem S. Congregationis Excellentiae Tuae communico pro Tui intelligentia ac norma, eo quo par est obsequio, permaneo.

† *Laurentius*

Archiep. Eph. Nuntius Apos.

(Z Kroniki diecezji Łucko-Żytomierskiej).

Zarządzenia Ordynarjatu.

1. Wielebnemu Duchowieństwu przypomina się obowiązek składek w kościele na Misje — w dzień zesłania Ducha Św., a na świętopietrze — w uroczystość ŚŚ. Ap. Piotra i Pawła.

2. Poleca się zakładanie Sodalicyj Marjańskich w gimnazjach i seminarjach nauczycielskich.

3. Poleca się tworzenie Kół Parafjalnych Towarzystwa Misyjnego do rozkrzewienia Wiary według załączonych ustaw.

4. Pierwsze polskie pismo misyjne „Jutrzenka” — miesięcznik ilustrowany, poświęcony sprawom religijno-moralnym i społeczno literackim, ukazał się w pierwszym dniach kwietnia pod redakcją Ks. D-ra Około-Kułaka. Administracja — Warszawa, ul. Mazowiecka 11, m. 31. Cena numeru 1-go mk. 1000, co przy dzisiejszych cenach druku nie pokryje nawet $\frac{1}{2}$ kosztów wydawnictwa. „Jutrzenka” będzie pożyteczna nie tylko dla inteligencji, ale i dla szerokich mas ludowych, pogłębiając w sercach umiłowanie i święty zapał rozkrzewiania prawdziwej wiary Chrystusowej. Ponieważ egzystencja tego pisma, które będąc organem Towarzystwa będzie służyło propagandzie i jego idei w szerokich masach, zależy od poparcia poszczególnych Rad Towarzystwa i kół jego. Redakcja uprasza o materiał w formie artykułów, korespondencji z życia religijnego i rozwoju Towarzystwa. Ordynarjat gorąco poleca pismo to Wielebnemu Duchowieństwu i Kółom obok urzędowych „Misyj Katolickich” (Kraków, Kopernika 26).

5. Poleca się zapisywanie na członków „Stowarzyszenia Uniwersytetu Lubelskiego“.

6. Na Konferencji Biskupów prowincji kościelnej Warszawskiej w sprawie statystyk wyjaśniono, że Duchowieństwo może być obowiązane do przesyłania danych statystycznych jednak do Głównego Urzędu Statystycznego, od którego mogą żądać danych wszelkie władze państwowe. Wkładanie na Duchowieństwo obowiązku przesyłania danych statystycznych każdej władzy państwowej i urzędowi jest ponad siły Duchowieństwa i jego środki materialne.

Co się tyczy *podatków*, Konferencja uznała, że podatek dochodowy obowiązuje Duchowieństwo, że podatki gruntowe i z domów mieszkalnych nie obowiązują Duchowieństwa do czasu zawarcia Konkordatu, że w spra-

wie podatków komunalnych należy poczekać na wyjaśnienie rządowe. Wobec powyższego Duchowieństwo wypełniać będzie deklaracje Urzędów Skarbowych co do podatku dochodowego i podatek ten, stosownie do zarządzeń organów skarbowych, uiszczać będzie: o szematy deklaracyj należy się zwracać do właściwych urzędów Skarbowych.

7. Zgodnie z uchwałą Rady Gospodarczej Dóbr Kościelnych Diecezji Wileńskiej poleca się ubezpieczenie kościołów od ognia i od kradzieży.

Również, dla zabezpieczenia materialnego bytu na starość, byłoby wskazane ubezpieczenie księży na dożywocie w stałej walucie złotych polskich, odpowiadających wartości złotego franka szwajcarskiego.

Ubezpieczenia powyższe można, między innymi, zawierać w gwarantowanym kontraktami reasekuracyjnymi Towarzystwie Ubezpieczeń „Polonia—Vita”, biuro którego mieści się w Wilnie, przy ulicy Mickiewicza № 29, telef. 321.

8. Poleca się Duchowieństwu wpływać na parafjan, by nie niszczone i nie przenoszone znaków, zakopanych na obszarach rolnych, a służących do pomiarów państwowych i prywatnych. Takimi znakami są pale drewniane, kamienne lub żelazne, często wieże drewniane lub piramidy.

9. Ordynarjat popiera rozesłaną do XX. Proboszczów prośbę Okręgowej Dyrekcji Robót Publicznych przy Delegaturze Rządu w Wilnie o dostarczenie do Dyrekcji statystyki i szkiców cmentarzy i grobów wojskowych. Należy ludności wpoić przekonanie o nietykalności grobów i otoczyć je niezbędną opieką.

W SPRAWIE WYRABIANIA PASZPORTÓW ZAGRANICZNYCH DLA DUCHOWIEŃSTWA.

Na skutek odezwy Ministerstwa Spraw Wojskowych z dn. 28.XI.22 Nr. 30507/Pob. i 4.XII.22 Nr. 18758/G. M. Ministerstwo zawiadamia, że osoby duchowne poświęcające się studjom teologii, lecz nie posiadające święceń kapłańskich w razie ubiegania się w P. K. U. o zezwolenie na otrzymanie paszportów zagranicznych, winny każdorazowo przedstawiać P. K. U. zaświadczenia władzy szkolnej, iż wyjazd danego słuchacza teologii nie pociąga za sobą wykluczenia go z liczby słuchaczy danego zakładu. W przeciwnym razie słuchacz traci prawo do ulgi wojskowej i podlega poborowi. Ze swej strony Ministerstwo Spraw Wojskowych przesłało wszystkim P. K. U. zarządzenia, aby jak najspieszniej wydawały właściwe zezwolenia.

Ś. p. ARCYBISKUP BILCZEWSKI.

Dnia 20 marca r. b. zmarł we Lwowie ś. p. Ks. Dr. Józef Bilczewski, arcybiskup metropolita ob. łac. Ś. p. arcypasterz wzniosł sobie wiecznotrwały pomnik niestrudzoną pracą na rozmaitych polach życia religijnego, moralnego i społecznego. O wielkiej miłości Kościoła świadczą chociażby

przecudne „Listy pasterskie“. Śmierć arcybiskupa Bilczewskiego odbiła się echem żałobnym nie w samej tylko archidiecezji lwowskiej, ale i w całym Kościele Katolickim. Świetlaną duszę zasłużonego Księcia Kościoła Ordynarjat poleca modłom Duchowieństwa i Wiernych.

O uważnieniu małżeństwa.

Zdarza się, że małżeństwo zostaje zawarte nieważnie. Zanim nie będzie można stwierdzić nieważności, trzeba uważać małżeństwo za ważne, albowiem *matrimonium gaudet favore furis* (c. 1014). Jeżeli się wykryje, że małżeństwo było zawarte nieważnie, można prosić o ogłoszenie nieważności lub o uważnienie. Dla uniknięcia zgorzzenia, a zwłaszcza jeśli są dzieci, należy się starać o konwalidację. Kodeks Prawa Kanonicznego odróżnia zwyczajne uważnienie małżeństwa (*convalidatio simplex*) od konwalidacji nadzwyczajnej (*sanatio in radice*). Uważnienie zwyczajne odbywa się przez wyrażenie konsensu, uważnienie zaś nadzwyczajne uwalnia strony albo jedną z nich od powtórzenia zgody, która jest *radix matrimonii*. I na tem podlega antyteza pomiędzy uważnieniem zwyczajnem a konwalidacją *in radice*.

Art. 1. O uważnieniu zwyczajnem.

(can. 1133 — 1137).

Małżeństwo może być zawarte nieważnie albo z powodu przeszkody rozrywającej, albo z braku konsensu, albo też zaniechania przepisanej formy.

1. Jeżeli małżeństwo zostało zawarte nieważnie z powodu *przeszkody rozrywającej*, dla uważnienia małżeństwa wymaga się, aby ta przeszkoda albo sama ustała (v. gr. *impedimentum raptus, ætatis, disparitatis cultus, ligaminis, impotentiae*), albo żeby była usunięta przez dyspensę (v. gr. *impedimentum consanguinitatis*), i wówczas gdyby obie strony wiedziały o przeszkodzie, obie mają odnowić przyrzeczenie (*consensus*), jeśli zaś jedna tylko strona świadoma jest (*tempore convalidationis*) przeszkody, przynajmniej sama winna ponowić konsens. Tego ponowienia wymaga prawo kościelne do ważności, chociażby obie strony oświadczyły na początku swój konsens i później go nie odwołały. Konsens przy uważnieniu powinien być nowym aktem woli na małżeństwo, o którym wiadomo, że od początku było nieważne. Należy to rozumieć w ten sposób, że ten drug konsens nie powinien być samem stwierdzeniem poprzedniego konsensu. Wernz powiada: „*Convalidatio fieri potest per absolute novum consensusum... neque sufficit consensus mere confirmatorius prioris invalide dati*“.

Forma i sposób odnowienia konsensu zależy od tego, czy przeszkoda jest publiczna czy tajemna i czy wiedzą o niej obie strony, czy też tylko jedna.

- a) Jeżeli *przeszkoda* jest *publiczna*, obie strony muszą odnowić konsens w formie przez prawo przepisanej. *Publicum censetur impedimentum quod probari in foro externo potest; secus est occultum* (c. 1037). Za publiczną można uważać przeszkodę.

znaną dwum osobom, które mogą ją udowodnić w sądzie. Złożenie konsensu w formie przepisanej przez prawo oznacza złożenie konsensu wobec ordynariusza lub proboszcza i dwóch świadków. O odbytej konvalidacji należy uczynić adnotację w księdze ślubów. *Requiritur, ut prout de coniugii nullitate, ita et de convalidatione publice constet. Non prohibetur tamem parochus, de licentia Ordinarii, occulte agere, nisi ratio scandali aliud postulet.* Może być pominięte złożenie konsensu w kościele i opuszczają się zapowiedzi.

- b) Jeżeli *przeszkoda jest tajemna i obu stronom znana*, wystarczy, że obie strony ponowią konsens prywatnie i tajnie. Za tajemną przeszkodę można uważać taką, o której oprócz stron wie spowiednik lub jeden świadek. Strony same wymieniają konsens między sobą, nie zachowując przepisanej formy kan. 1094. Strony więc, po ustaniu przeszkody lub po otrzymaniu dyspensy, bez świadków nawzajem sobie oświadczą, że od tej chwili uważają się za prawowitych małżonków. Odnowienie konsensu ma być zgodnie z kan. 1134, nowym aktem woli i zgody na małżeństwo, jak to już powiedziano wyżej. Proboszcz albo spowiednik wskażą małżonkom formę do odnowienia zgody. *Melius est in praxi, ut consensus renovetur coram sacerdote, qui obtinuit dispensationem ab impedimento.* Gdyby jedna strona nie chciała odnowić konsensu, należy się starać o uważnienie nadzwyczajne (*sanatio in radice*).
- c) Jeżeli *przeszkoda jest tajemna i jednej tylko stronie znana*, wystarczy, że sama strona przeszkody świadoma ponowi konsens prywatnie i tajnie, byle tylko druga strona trwała w konsensie już wyrażonym. Jeśliby druga strona cofnęła swą zgodę, to obie strony, jak wyżej, odnawiają zgodę prywatnie i tajnie. Nie jest rzeczą konieczną uświadamiać stronę nieświadomą o nieważności małżeństwa lub odnowieniu konsensu. Aczkolwiek małżeństwo zostało zawarte nieważnie ze względu na przeszkodę, przypuszcza się, iż wyrażony konsens trwa, dopóki niema pewności o jego odwołaniu (c. 1093). — *Renovatio consensus privatum et secreto fit per actum intermun vel per obsequia coniugalia hac intentione continuata.* —

2. Do revalidacji małżeństwa nieważnego z powodu braku zgody małżeńskiej (błąd, przymus, postawiony warunek) wystarczy, jeżeli strona, która uprzednio konsensu nie dała, obecnie go wyrazi, byle tylko trwał konsens drugiej strony. A więc jeżeli pierwotny konsens był tylko *czczą zewnętrzną* formułką bez zgody wewnętrznej, wystarczy, jeśli dana strona wewnętrznie się zgodzi, t. j. stanowczo pragnąć będzie tego, co udaremniła *głosłownem* wyrazem. *Exterior consensus manifestatio etiam soli alteri parti non est necessaria.* Słowem, że jeśli brak konsensu był czysto wewnętrzny, wystarczy akt woli wewnętrzny. Niema potrzeby powiadamiać drugiej strony o nieważności małżeństwa albo też wymagać, aby ponownie wyraziła swój konsens. Ponawia go tylko strona, która konsensu nie dała koegzystencja fizyczna konsensu nie jest konieczna, jeżeli jest rzeczą pewną, że istnieje koegzystencja moralna, t. j. jeśli konsens przez drugą stronę

złożony trwa nadal. Gdyby przy zawarciu ślubu według przepisanej formy (c. 1094) był brak zgody wewnętrznej z obu stron, zdolnych do zawarcia małżeństwa, wystarcza, jeśli obie strony zgodzą się na małżeństwo per actum mere internum vel per exercitium officii maritalis (copula maritali, libera cohabitatione).

Gdyby konsens nie był wyrażony nazewnątrz, potrzeba odnowić konsens również zewnątrznie albo w formie przepisanej przez kan. 1094 w wypadku publicznym, t. j. jeśli o braku zewnętrznego konsensu wiedziało dwóch świadków, którzy mogliby nullitatem matrimonii in foro probare, albo też odnowić konsens w sposób prywatny i tajny, jeżeli wypadek niewyrażenia konsensu był tajemny. In primo casu nova matrimonii celebratio in forma publica (wobec proboszcza i świadków) necessaria est, in secundo vero casu — si probatio defectus externi consensus in foro non est possibilis — quaecumque consensus manifestatio, etiam secreta, sufficit (Chelodi „Ius matrimoniale“ p. 182).

3. Małżeństwo nieważne z braku formy (zawarte nie wobec proboszcza i bez dwóch świadków) ma być dla ważności ponownie zawarte (denuo contrahi) w formie prawnej, t. j. wobec ordynariusza lub proboszcza lub ich delegata i przynajmniej dwóch świadków (c. 1094). Gdyby jedna lub obie strony nie chciały powtórzyć ślubu według wymaganej formy w kościele lub w domu prywatnym, należy prosić Stolicę Apostolską o sanację in radice, albo też o niezachowanie formy przepisanej (a lege sollemnitatis). Jedno lub drugie udziela się zwłaszcza na korzyść strony niewinnej, kiedy druga strona sprzeciwia się powtórzyć ślub, nie odwołując jednak konsensu. Si altera pars renuit publicam celebrationem matrimonii, Ordinarius permittere potest, ut secreto coram parcho et testibus fiat, nisi obstet ratio scandali. In his casibus Ordinarius solet concedere dispensationem a publicationibus faciendis.

Ad convalidationem matrimonii mixti requiruntur, praeter dispensationem, observandae cautelae et cautiones, praemissa, ubi opus est, absolute a censuris. Si pars acatholica est male disposita nec vult condiciones observandas promittere, potest eadem obtineri dispensatio, vel potius convalidatio permitti in gratiam partis bene dispositae necnon prolis legitimandae, modo absit omne periculum perversionis; pro qua convalidatione recurrendum esse monet C. S. O. (22 Dec. 1916, A. A. S., IX, p. 13) ad sanationem in radice, quae ceteroquin sanatio sola manet solutio, quando pars male disposita renuit consensum renovare in forma Ecclesiae. (De Smet „De sponsalibus et matrimonio“, 1920, t. 2, p. 43).

Proboszcz w podaniu o zwykłą konwalidację zaznaczy, czy małżeństwo było zawarte w dobrej lub złej wierze, czy jedna lub też obie strony wiedziały o przeszkodzie, czy są dzieci, czy strony mogą być rozłączone bez zgorszenia i czy nie cofnęły zgody małżeńskiej.

Komisja Papieska do interpretowania Kodeksu d. 2-3 czerwca 1918 r. na zadane sobie pytania, czy małżeństwa nieważne z powodu jakiej przeskody, którą nowy Kodeks uchylił, stają się ważnymi przez samo ogłoszenie

Kodeksu, czy też po jego ogłoszeniu wymagają dyspensy, sanacji i t. p. — na pierwsze z nich odpowiedziała przecząco, na drugie zaś twierdząco,znaczając, że Kodeks nie działa wstecz („Codici non est vis retroactiva“).

Wobec tego wszystkie małżeństwa zawarte nieważnie przed dniem 19 maja 1918 r. z przeszkodą istniejącą na mocy ówczesnego prawa są obecnie również nieważne i wymagają konwalidacji. Do takich przeszkód, zniesionych przez nowy Kodeks i nieobowiązujących od d. 19 maja 1918 r., należały: consanguinitas in 4 gradu lineae collateralis, affinitas ex matrimonio in 3 et 4 gradu lineae collateralis, affinitas ex copula illicita, publica honestas ex sponsalibus, publica honestas ex matrimonio rato tantum, cognatio spiritualis ex confirmatione, cognatio spiritualis inter baptisantem et parentes baptisati, cognatio spiritualis inter levantem et parentes levati.

Noldin (Ius matrimoniale, 1919, p. 185) ita de revalidatione matrimonii cum praefatis impedimentis contracti animadvertit: „Quoniam impedimentum vim suam iam amisit, ad convalidationem sufficit renovatio consensus“. Similiter De Smet (De sponsalibus et matrimonio 1920, t. 2, p. 198): „Matrimonia sic nulliter contracta indigent convalidatione, sed a dicta data (19. V. 1918) convalidati possunt absque dispensatione, renovato consensu iuxta normas (canonum Codicis)“. Strictiorem tamen explicationem dat ephemeris iuridica „Ius Pontificium“ (1921, p. 52, 53): „Commissio respondit—„sponsalia et matrimonia regi iure vigenti quando contrahuntur“ ideoque et iura caesita et obligationes vi veterum legum, quae Codice abrogatae sunt, nempe obligatio postulandae dispensationis in impedimentis ante Codicem contractis etiamnum perseverat. Cum Codici non sit vis retroactiva, acta iuridica antea inita, etiam post eius promulgationem, quoad omnes consequentias, reguntur veteri iure, ac propterea si antea dispensatione aut sanatione opus erat, nunc etiam sanatio aut dispensatio necessaria est“.

**Formula pro dispensatione ad matrimonium contractum convalidandum
in recursu ad Ordinarium in casu urgente.**

Illustrissime ac Reverendissime Domine.

Bernardus N., parochiae N., 30 annorum et Maria N., 23 annorum parochiana mea, praemissis de more publicationibus antenuptialibus, matrimonium in facie Ecclesiae bona fide contraxerunt et successive consummarunt. Innotuit vero impedimentum consanguinitatis in secundo gradu aequali collateralis, quemadmodum ex adnexo schemate liquet; non potest autem matrimonii convalidatio, absque gravis mali periculo, differri usquedum a S. Sede dispensatio obtineatur, siquidem pseudo-coniuges nec separari possunt, per tempus recursui Romano necessarium, nec attentata nullitatis revelatione in parochiae, simul cohabitare, absque gravi populi christiani offensione, queunt. De cetero parati sunt ambo renovare consensum in facie Ecclesiae.

Quare cupientes matrimonium covalidari, humillime supplicant Illustrissimae Dominationi Vestrae. ut super praefato impedimento, vi can. 1045, § 2, dispensare et prolem natam legitimare dignatur.

Causae sunt: 1° matrimonium bona fide contractum; 2° formalitates civiles adimpletae; 3° proles legitimanda.

Die..... mensis anni.....

Art. II. O konwalidacji nadzwyczajnej (sanatio in radice).

(c. 1138 — 1141).

Sanatio in radice jest to nadzwyczajna konwalidacja małżeństwa, która zawiera w sobie prócz dyspensy od przeszkody (o ile ta jest) zwolnienie od ponowienia konsensu i działa wstecz co do skutków kanonicznych małżeństwa. Konsens dawniejszy nabiera siły, małżeństwo staje się ważnym od chwili danej dyspensy (ex nunc), skutki zaś prawne małżeństwa są takie, jakby ono było ważne od początku (ex tunc): dzieci uznają się za legalne, zrodzone z prawego małżeństwa.

Ponieważ działanie wstecz jest pewną anomalią prawa, sanatio in radice może się stosować, kiedy uprawnienia małżeństwa nie da się przeprowadzić na drodze zwyczajnej.

Sanatio in radice różni się od konwalidacji zwykłej: ta ma na względzie przyszłość, tamta—przeszłość, ta wymaga ponowienia zgody, tamta uzdrawia konsens (sanat consensum, qui est radix matrimonii), ta wymaga współdziałania małżonków, tamta ma skuteczność na mocy samej tylko dyspensy, która może być udzielona nawet wówczas, kiedy jedna lub obie strony o tem nie wiedzą, a nawet może być udzielana nie pojedynczym osobom, lecz obejmować całe terytorja.

Aby małżeństwo za pomocą sanacji mogło być uważnione, konieczne są następujące warunki:

- a) Przeszkoda rozrywająca do małżeństwa może być w danym wypadku tylko z prawa kościelnego lub z powodu zaniechania prawnej formy, nie zaś z prawa naturalnego (impotentia, consanguinitas in linea recta) lub boskiego (ligamen). Gdyby nawet przeszkoda z prawa naturalnego lub Boskiego ustała, Kościół uprawnia takie małżeństwo drogą zwykłej konwalidacji, nie zaś sanacją in radice. Tak jeśli kto w czasie trwania ważnego małżeństwa zawiera inne (np. zmieniając religię katolicką, przy istnieniu prawego związku, żeni się w kirsze lub cerkwi), to po śmierci pierwszej swej żony nie może uzyskać konwalidacji drugiego małżeństwa mocą sanacji, lecz przez odnowienie konsensu, t. j. drogą konwalidacji zwyczajnej.
- b) Konsens musiał być rzeczywisty i małżeński, a nie sama zgoda na mieszkanie wspólne i powinien trwać z obu stron. Jeżeli konsensu nie było od początku, lecz potem został oświadczony,

sanacja może być udzielona od chwili wyrażenia konsensu. Si una pars habuit consensum maritalem altera fornicarium, haec novum praestare debet. Matrimonium civile ex iusta causa in radice sanari potest, modo ab initio verus consensus matrimonialis datus sit.

- c) Udzielenie sanacji in radice wymaga ważnej i nagłej przyczyny. Takiemi są: 1. jeśli obie strony żyją w dobrej wierze i żadna z nich nie może być powiadomiona o nieważności małżeństwa, 2. jeżeli jedna strona świadoma jest nieważności małżeństwa, a druga absque gravi incommodo nie może być o tem powiadomiona, 3. jeśli jedna ze stron nieważnego małżeństwa mixtae religionis nie da się nakłonić do zawarcia ponownie małżeństwa wobec proboszcza i świadków, lub jeśli prawa świeckie nato nie pozwalają, 4. jeśli nieważność małżeństwa pochodzi z winy ordynariusza lub proboszcza, który nieważnie udzielił dyspensy lub nie postarał się o dyspensę, lub z winy spowiednika, 5. jeśli zawarto małżeństwo wobec kapłana niewłaściwego, a wyjawienie tej nieważności mogłoby wywołać zgorzenie.

Sanacji in radice udziela pro foro externo sw. Kongregacja sw. Oficjum i sw. Kongregacja Sakramentalna, pro foro zaś interno sw. Penitencjarja. Facultatem delegatam Ordinario Vilnensi concessit S. Congregatio S. Officii (Conf. Kurenda Nr. 2, 1923).

Podanie o sanację mogą wnieść strony interesowane, lub jedna z nich, albo też kapłan. W podaniu należy wymienić, czy zgoda na małżeństwo istniała od początku, czy trwa obecnie obustronnie, czy małżeństwo było z jednej lub obu stron zawarte w dobrej wierze i jakie mianowicie są przyczyny do sanacji in radice.

Dokument sanacyjny pro foro externo, przechowuje się w Kurji lub w aktach parafjalnych. W księdze ślubnej czyni się wzmianka o udzielonej sanacji.

Podanie o sanację pro foro interno (gdyby strony lub strona nie chciały spowiadać, dodaje się „non sacramentali”) przesyła się bezpośrednio do Stolicy Ap. lub przez Ordynarjat w kopercie zamkniętej. Dokument sanacyjny pro foro interno, po przeczytaniu stronom świadomym przeszkody, należy zniszczyć, a jeżeli był dany pro foro interno non sacramentali, przesłać do Ordynarjatu dla adnotacji w księdze sekretnego archiwum Kurji.

Formula petitionis ad matrimonium legitimandum per viam sanationis in radice.

Excellentissime Domine.

Franciscus N., aetatis 30 annorum, et Maria N., aetatis 28 annorum, parochiani mei, praemissis de more publicationibus, quin detectum fuerit impedimentum, matrimonium in facie Ecclesiae bona fide, cum vero ac sincero utriusque consensu, qui asseritur adhuc perseverare, contraxerunt, ac successive consummarunt, prole inde suscepta,

Obsrat vero impedimentum publicum consanguinitatis in tertio aequali gradu callaterali, uti videre est in schemate adnexo.

Uterque contrahens a paucis diebus nullitatis matrimonii conscius existit, sed vir nullo modo ad renovandum consensum (per se vel per procuratorem) adduci potest.

Quare oratrix Maria N., ad consulendum conscientiae suae, ac coniugem gratiarum matrimonii participem reddere prolemque legitimare cupiens, humillime supplicat Excellentissimae Dominationi Vestrae ut sanationem in radice praefati matrimonii a Sede Apostolica procurare dignetur.

N., parochus in N.

Die mensis anni

MATRIMONIUM FILIORUM FAMILIAS.

Małżeństwo dzieci zawarte bez pozwolenia rodziców jest ważne i nie stanowi żadnej przeszkody kanonicznej, jak o tem orzekł jeszcze Sobór Trydencki. Kodeks Prawa Kanonicznego, stanowiąc przeszkody rozrywające, wymaga, aby mężczyzna miał skończonych lat szesnaście, a niewiasta czternaście. Prawo zaś cywilne zabrania wstępować w związki małżeńskie osobom płci męskiej przed ukończeniem lat osiemnastu oraz osobom płci żeńskiej przed ukończeniem lat szesnastu. Kodeks Karny (art. 414) orzeka: „Osoba, która doszła do wieku wymaganego do wstąpienia w związki małżeńskie, winna zawarcia tych związków z osobą, o której było jej wiadomo, że nie ma wieku wymaganego do zawarcia małżeństwa, ulegnie karze aresztu“. Odpowiedzialności więc ulega tylko ten, kto zawarł związek małżeński z nieletnim; ten ostatni karze nie ulega, a więc winowajcą może być tylko pełnoletni; jeżeli związek został zawarty między osobami, z których żadna nie miała wieku, wymaganego do zawarcia małżeństwa, to oczywiście żadna z nich nie będzie ulegała karze z omawianego artykułu. Duchowni, dający ślub w wypadkach, kiedy chociażby jeden tylko z nowożeńców nie ma wieku wymaganego do zawarcia małżeństwa, nie podlegają karze z kodeksu karnego, lecz mogą ulec karze kościelnej lub dyscyplinarnej (Tagancew, Kodeks Karny z r. 1903, art. 414).

Uwaga do art. 3 cz. I, t. X Zb. Pr. mówi, że Biskupom przysługuje prawo na udzielenie dyspensy, jeśli ślubującym brakuje pół roku od wieku wskazanego przez kodeks cywilny.

Osoby obojga płci do lat siedemnastu nazywają się w ustawach prawa cywilnego małotniami, a od lat siedemnastu do dwudziestu jeden skończonych — nieletniami. Kodeks Prawa Kanonicznego nazywa pełnoletnimi (maiores) tych, co ukończyli 21 lat (c. 88).

Kanon 1034, omawiając to, co winno poprzedzać zawarcie małżeństwa, zaznacza: „Proboszcz poważnie upomni nieletnich, aby nie zawierali małżeństwa bez wiedzy lub wbrew rozumnej woli rodziców, a gdyby nie usłuchali, nie powinien asystować przy ich małżeństwie, nie poradziwszy się wprzód Ordynariusza miejscowego“. Mowa tu jest naturalnie nie tylko o małżeństwie samych nieletnich, ale i o tym wypadku, jeśli jedna ze stron jest pełnoletnia.

Prawo Cywilne obowiązujące na obszarze Kongresowego Królestwa Polskiego w art. 15 i 16 orzeka kategorycznie: „Osoby, które nie skończyły lat dwudziestu jeden,

nie mogą zawierać małżeństwa bez pozwolenia ojca; jeżeli ojciec nie żyje, nieobecnym jest lub bezwłasnowolnym, bez pozwolenia matki; a w niedostatku matki, bez pozwolenia opiekuna. Jeżeli niema ojca, matki, albo opiekuna, osoby, które nie skończyły lat dwudziestu jeden, nie mogą zawierać małżeństwa bez pozwolenia zwierzchności opiekuńczej*.

Art. 3 cz. 1. t. X Zb. Pr. Ces. Ros. głosi: „Zabrania się zawierania związku małżeńskiego bez pozwolenia rodziców, opiekunów lub zwierzchności opiekuńczej“. Sankcją karną tego artykułu (obecnie opuszczonego w wydaniu polskim i obowiązującym na Ziemiach Wschodnich) jest następujący ust. 3 art. 419*: Winny wstąpienia w związek małżeński wbrew zakazowi stanowczemu matki lub ojca ślubnego, o ile winny nie skończył lat 21 ulegnie karze: aresztu*.

Przestępczemi tu są tylko te czyny dzieci, które stanowią do pewnego stopnia bunt przeciwko władzy rodzicielskiej; nieposzanowanie woli opiekunów i woli zwiechności opiekuńczej, która zastępuje rodziców, pociąga za sobą tylko konsekwencje cywilne, ale nie karne. Czyn winowajcy tylko wtedy może być uważany za bunt przeciw władzy rodzicielskiej, jeżeli został on dokonany wbrew kategorycznemu zakazowi rodziców co do zawarcia ślubu; samo tylko opóźnienie w wyrażeniu przez rodziców swej zgody na zawarcie małżeństwa, nie jest objęte omawianym artykułem i wszelkie pod tym względem złudzenia winowajcy, wynikające z dobrej jego wiary, zapewniają mu bezkarność.

Chociaż w myśl przepisów ustaw cywilnych, obowiązek dzieci przeszenia o pozwolenie na zawarcie małżeństwa nie jest ograniczony żadnym terminem, to jednak odpowiedzialności karnej ulegają tylko te dzieci, które nie osiągnęły pełnoletności cywilnej, gdyż są one niezdolne do zawierania umów. Dzieci pełnoletnie nie będą zatem ulegały karze z ust. 3 art. 419. (N. Tagancew, Kodeks Karny z r. 1903).

Urząd Wojewódzki Nowogródzki dnia 28 marca r. b. Nr. 2077/R.W.II komunikuje Kurji, że wszystkie grunta poduchowne rewindykowane w myśl odnośnych ustaw winny pozostawać w zarządzie Min. Rol. i D. P. (Dz. Urz. Z. C. Z. W. z dn. 31-X. 19 r. Nr. 25 art. 5); dla użytku parafji zaś mogą być wyłączone z gruntów rewindykowanych tylko 15 ha użytków i wydzierżawione tytułem normalnej dzierżawy na termin 12-letni (Rozp. Min. Roln. i D. P. z dnia 13 września 1921 r. Nr. 5300 W. M. P).

Z KURJI DIECEZJALNEJ WILEŃSKIEJ.

Wilno, dnia 20 kwietnia 1923 r. Nr. 1755.

X. Lucjan Chalecki,

- Szambelan J. Św.,

Kanclerz Kurji.
